Arp

SKULPTURE

NOLIT

61

ARP

SKULPTURE

MALA UMETNIČKA ENCIKLOPEDIJA

Naslov originala

ARP

SCULPTURES

par

MICHEL SEUPHOR

FERNAND HAZAN
35-37, Rue de Seine, Paris VI

A R P

SKULPTURE

TEKST
MIŠEL SEFOR

NOLIT/BEOGRAD
1965

Prevela
MIRA DEMAJO

Štampa tekstova
»Radiša Timotić«, Beograd

Jedan alzaški pisac koji piše na dva jezika rekao mi je jednom da se oseća kao da sedi na dve stolice. Žan Arp, koji je strasburškog porekla, udobno se smestio u obe kulture. On je objavio mnogobrojne pesme i eseje i na nemačkom i na francuskom, a obasipaju ga počastima sa obe strane Rajne. Ta lakoća, ta urođena mnogostranost ispoljava se i na drugim područjima. Tako, na primer, svako zna da je Arp imao važan položaj među nadrealistima iako je nedeljiv od širokog apstraktnog pokreta, koji on uostalom više voli da naziva »konkretnim«. Bio je član Kruga i Kvadrata 1912—1930, zatim Apstrakcije — Kreacije, dva pokreta koja ne samo što nemaju ništa zajedničko sa nadrealizmom, već polaze sa suprotnih gledišta.

Obično se smatra da Arpova karijera počinje ciriškim dadaizmom, 1916, među čijim se pokretačima i on nalazio. Sigurno je da je Arpovom duhu, koji se nalazi na sredini između burlesknog i ingenioznog, odlično odgovarala atmosfera »Habare-Voltera«, u kome je on mogao slobodno da se razvija. Ali ne treba zaboraviti da je pre dadaizma ovaj umetnik već bio pustio koren u nemačkom ekspresionizmu (njegovi crteži objavljeni u

Der Stern) i da je učestvovao na drugoj izložbi *Der Blaue Reiter-a* u Minhenu. Istovremeno, ali ovoga puta u Parizu, on ilustruje *Bhagavad Gita,* crtežima kratkih poteza, sezanovske finoće, u stilu koji u to vreme možemo naći i kod Klea (Klee). I da bi još povećao zabunu analitičara, Arp izjavljuje da su njegove prve plastične emocije izazvane maglovitim crtežima Seraa (Seurat) i Ruoovim (Rouault) grubim slikanjem.

I šta vidimo? Tako različiti izvori inspiracije, tako protivrečni uticaji u prvim godinama stvaralaštva nisu ni najmanje narušili homogenost čitavog dela. Zadivljujuća elastičnost Arpova, njegova dvojnost, njegovo prilagođavanje okolnostima, čak i njegove ćudi, sastavni su delovi jedne iznenađujuće unutrašnje stabilnosti. Uvek i svuda, kakva god bila njegova prividna kolebanja, Arp ostaje veran Arpu.

Počev od perioda dadaizma, pa čak i pre njega, njegov osnovni stil nije se menjao i pored bezbrojnih varijacija njegovih tema. Nestrpljivost, nepovezanost, iznenadni obrti, grozničava stanja samo su lelujanje na talasima jedne prostrane i duboke vodene mase koja je sama nepokretna. Za vreme neprekidne aktivnosti koja traje već pola veka, postajući sve obimnija i sve raznovrsnija, Arpovo delo nije ni najmanje izmenilo svoju prirodu.

Rođen u Strasburu 1887, Arp je počeo da crta i da objavljuje veoma rano. Izgledalo je da su putevi slave već otvoreni pred njim kad se pridružio bučnoj grupi dadaista među kojima je on bio najstariji. On ilustruje pesme Tristana Cara i Helsenbeka (Tristane Tzara, Huelsenbeck), lično izdaje *Die Wol-*

ĐVE-TRI REČI ŽANKU. 1918.

kenpunipe i *Der Pyramidenrock.* On je preneo klicu dadaizma na svog prijatelja Ernesta u Kelnu, zatim na Kurta Švitersa (Kurt Schwitters) u Hanoveru. On izmišlja neku vrstu plastične azbuke čija su slova pupak, žandarska kapa, brkovi, zapeta itd.

Vrativši se u Pariz, gde je nadrealizam nasledio dadaizam, on usavršava svoje bojene reljefe koje je započeo 1917. i stvara svoje slavne časovnike. Godine 1929. izlaže jednu značajnu seriju velikih belih reljefa u jednoj galeriji u Ulici Sene. Njegova prva skulptura u punom reljefu *(Glava obešenjaka zvanog Kaspar)* rađena je sledeće godine. Ovaj najveći živi skulptor imao je četrdeset i tri godine kad je počeo da se bavi disciplinom koja ga je proslavila.

On ne napušta ni reljef, ni kolaže, ni zgužvane i iscepane hartije, ni poeziju, ni eseje na dva jezika. Sve to radi uporedo i bez predaha, ali će odsad skulptura zauzimati važno mesto u njegovom stvaralaštvu. Godina 1931. videće rođenje jednog od njegovih najlepših dela, to je onaj nagi ženski *Torzo,* tako klasičan i tako nov, sav ustreptao, a ipak kao da je nematerijalan, koji je dugo godina bio skriven u jednoj privatnoj kolekciji u Bazelu, i najzad ipak postao opšte poznat zahvaljujući mnogobrojnim objavljenim slikama.

Kontinuitet dela i stalnost umetničke klime iznenađuju. Najnovije pesme na dva jezika, lako se pridružuju onim iz perioda dadaizma. Šaljivost, igra aliteracija, bogatstvo slika, veseo i surov humor ostali su isti. U reljefima i kolažima on ponovo uzima teme od pre trideset i četrdeset godina i pravi s njima nove varijacije. Pored ovih obnovlje-

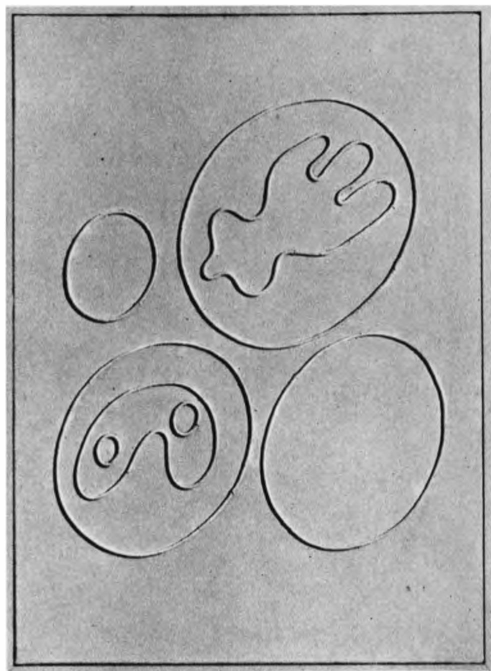
ILUSTRACIJA ZA »BIOSKOP-KALENDAR APSTRAKTNOG SRCA« OD CARA. 1920.

nih, stalno niču i novi oblici. Na svoj nemaran način, on osvaja nove zemlje kao da ide u šetnju. Ono što je jednom osvojio i prisvojio, on više ne ostavlja. Sve što je jednom poslužilo, poslužiće ponovo.

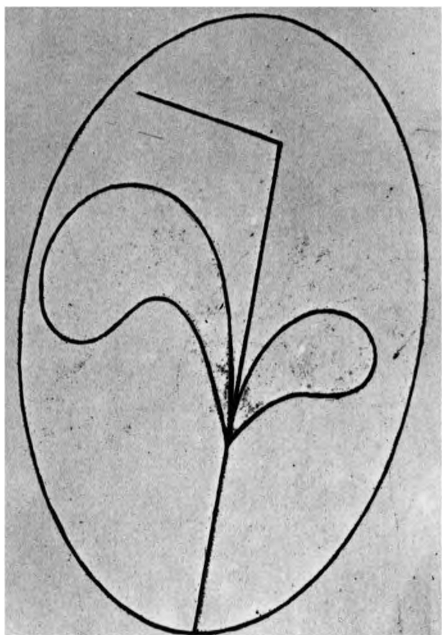
Dela rađena u punom reljefu veoma su mnogobrojna. Ako se uporede sa Brankuzijevim (Brancusi) kod koga ćemo naći neke elemente koje će kasnije Arp uvrstiti u svoje prototipove, videćemo da ona predstavljaju jedan ustreptali i raznovrsni svet, pun bogatstava. Poznato je da je Brankuzi dugo razmišljao nad svakim svojim oblikom, da ih je neprestano pročišćavao, da je sa njima bio obazriv i da je želeo da oni budu malobrojni i dragoceni. Zbog toga je njegovo delo ostalo malobrojno i okupljeno. Arpov opus, međutim, podseća na obilje prirode u leto. On je vreva oblika koji tiskaju jedni druge tražeći svoje mesto pod suncem. A sunce je saučesnik te stvaralačke snage, ono miluje svaki list, svaki cvet tog raskošnog drveta.

Mnoga dela koja je Arp stvorio od 1930. godine već su postala klasična dela našeg veka: *Pastir oblaka; Oblici ljudski, mesečevi i spektralni; Sovin san; Ćutljivac; Ptolomej; Tri pehara; Demetra; Tri gracije,* i još mnoga druga, sve do *Pragova* i *Točkova* stvorenih u poslednje vreme.

Pol Kle je tvrdio da pravi umetnik ne radi po ugledu na prirodu već kao ona, u njoj. Arp se vrlo strogo pridržava tog učenja. On kaže da umetnost treba da se rodi od čoveka kao što se voćka rađa na drvetu. Ova jednostavna slika je neka vrsta amblema celog njegovog života, ona je potpis ispod svakog njegovog dela. Prirodu ovde susrećemo u vidu darežljive sile koja je istovreme-

GLAVA, PTICA I PARKOVI. 1929. KANAP NA PLATNU.

ILUSTRACIJA ZA ZBIRKU »MONDSAND«. 1959.

no i gipka i čvrsta, sile koja je nesumnjivo konačno pripitomljena svojim prolaskom kroz čoveka, kroz filter staloženosti.

Posle prvog svetskog rata Arp, koji je tada živeo u Cirihu, zatražio je švajcarsko državljanstvo. Kada mu je to već skoro bilo odobreno, jedan član komisije koji je poznavao njegova dela usprotivio se tvrdeći da je Arp nenormalan, da će uskoro morati da bude zatvoren u ludnicu i da će do kraja života pasti na teret države. Arpova molba je odbijena.

Arpa nisu zatvorili u ludnicu. Njegovo delo se širilo i napredovalo u potpunoj nezavisnosti. Ćelija za ludake koju su mu proricali proširila se sad na ceo svet i mi smo svi u njoj. A kad to svet nije bio ludnica? Ali u toj ludnici ima nekoliko mudraca. I baš Arpovo delo je lekcija mudrosti. Lekcija promišljenosti i mudrosti u vrtu poprskanom suncem.

Pariz, 1. marta, 1964.

REPRODUKCIJE

1. DADAISTIČKI RELJEF. *1916. Bojeno drvo. Kolekcija Arp-Hagenbah, Bazel.*

2. GLAVA SA CRVENIM NOSEM I ZELENIM BRKOVIMA. *1923. Bojeni reljef.*

3. DVE AMFORE. *1923. Bojeno drvo.*

4. ČASOVNIK. *1924. Bojeni reljef. Kolekcija F. Grendorža, Lijež.*

5. GLAVA, BRKOVI, BOCA. *1929. Bojeni reljef.*

6. TORZO. *1931. Mermer. Kolekcija Miler-Vidmana, Bazel.*

7. RELJEF. *1932. Grabovo drvo. Kolekcija Mišela Sefora, Pariz.*

8. PRE-ADAMOVSKI TORZO. *Ružičasti krečnjak. Kolekcija Arp-Hagenbah, Bazel.*

9. SOVIN SAN. *1938. Krečnjački kamen. Kolekcija Lija Olt, Nju Kanan, Konektikat.*

10. KINESKA SENKA. *1947. Kamen. Kolekcija Mišela Sefora, Pariz.*

11. PEHARI. *1947. Bronza. Muzej skulpture pod vedrim nebom, Midihajm-Anvers.*

12. OLUK. *1949. Krečnjački kamen.*

13. EVOKACIJA OBLIKA LJUDSKOG, MESEČEVOG, SPEKTRALNOG. *1950. Mermer. Kolekcija Dotremona, Brisel.*

14. BEZIMENA FIGURA. *1957. Bronza.*

15. PTOLOMEJ II. *1958. Bronza.*

16. AMFORA MUZE. *1959. Gips. Muzej moderne umetnosti, Njujork.*

17. PRAG SA PUŠKARNICAMA U OBLIKU BILJKI. *1959. Bronza.*

18. ČOVEK. *1960. Mermer.*

19. SJAJ IGRE. *1960. Bronza. Kolekcija Vilar Gidvic, Čikago.*

20. DEMETRA. *1961. Bronza.*

21. TRI GRACIJE. *1961. Dur-aluminijum.*

22. TOČAK-ŠUMA II. *1961. Granit.*

23. LIST-OGLEDALO. *1962. Bronza.*

24. DALEKO OD KRUTOG KONOPCA. *1962. Duraluminijum.*

